

УДК 811.161.2'42:791.221.5

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-212-27>

МОВНА КРЕАТИВНІСТЬ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДИТЯЧІЙ АУДІОВІЗУАЛЬНІЙ ПРОДУКЦІЇ: НА ПРИКЛАДІ АНІМАЦІЙНОГО ФІЛЬМУ «МАВКА. ЛІСОВА ПІСНЯ»

LANGUAGE CREATIVITY IN MODERN UKRAINIAN AUDIOVISUAL PRODUCTION FOR CHILDREN: BASED ON THE ANIMATED FILM «MAVKA. THE FOREST SONG»

Мунтян О. О.,

orcid.org/0000-0002-7004-0249

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри філології та перекладу

Київського національного університету технологій та дизайну

У статті вивчаються особливості прояву мовної креативності в сучасній українській дитячій аудіовізуальній продукції на прикладі анімаційного фільму «Мавка. Лісова пісня». Актуальність пропонованого дослідження визначається тим, що анімаційні фільми завдяки яскравим діалогам, гумору та оригінальним виразам, можуть розвивати у дітей позитивне ставлення до рідної мови, зберігаючи національну культуру та ідентичність, а анімаційний фільм «Мавка. Лісова пісня» є яскравим прикладом такого підходу, виступаючи ефективним інструментом популяризації української мови та міфології серед молоді. Метою дослідження є визначити ключові аспекти мовної креативності в сучасній українській дитячій аудіовізуальній продукції на прикладі анімаційного фільму «Мавка. Лісова пісня». Відповідно до мети, окреслено такі завдання дослідження 1) визначити поняття анімаційного фільму та подати загальну характеристику цього виду продукції; 2) дослідити поняття мовної креативності та можливості її прояву в художніх текстах; 3) проаналізувати основні прийоми мовної креативності в анімаційному фільмі «Мавка. Лісова пісня». У ході дослідження виявлено, що анімаційні фільми, завдяки здатності залучати різні вікові групи, виконують не тільки розважальну, а й культурно-виховну функцію. Вони використовують мовну креативність через метафори, жаргонізми та гумор, що сприяє розвитку мовлення дітей, передаючи культурні цінності та мовні норми. Мовна креативність в анімації збагачує мовний арсенал і формує образи персонажів через нові мовні конструкції та стратегії. Анімаційний фільм «Мавка. Лісова пісня» став важливим культурним феноменом, поєднавши українські мотиви з інноваційними мовними рішеннями. Мовна креативність в анімаційному фільмі «Мавка. Лісова пісня» реалізується через переосмислення та модифікацію традиційних ідіом, створення оказіоналізмів та використання сленгу, що дозволяє передати атмосферу міфічного світу та водночас зберегти живу, розмовну українську мову, близьку до сучасного глядача.

Ключові слова: анімаційний фільм, «Мавка. Лісова пісня», мовна креативність, модифікація ідіоми, оказіоналізм, сленг.

The article studies the specifics of the manifestation of language creativity in modern Ukrainian audiovisual production for children based on the animated film «Mavka. The Forest Song». The relevance of the proposed research is determined by the fact that animated films, thanks to bright dialogues, humor, and original expressions, can develop a positive attitude towards one's native language in children, preserving national culture and identity, and the animated film «Mavka. The Forest Song» is a vivid example of such an approach, being the effective tool for popularizing the Ukrainian language and mythology among young people. The aim of the research is to identify key aspects of language creativity in modern Ukrainian audiovisual production for children based on the animated film «Mavka. The Forest Song». In accordance with the aim, the following research objectives have been outlined: 1) to define the concept of an animated film and provide a general characteristic of this type of production; 2) to explore the concept of language creativity and the possibilities of its manifestation in artistic texts; 3) to analyze the main techniques of language creativity in animated film «Mavka. The Forest Song». The research demonstrates that animated films, due to their ability to attract different age groups, perform not only entertaining function but also cultural and educational ones. They reveal language creativity through metaphors, jargon, and humor, which contributes to the development of children's speech, conveying cultural values and language norms. Language creativity in animation enriches the linguistic arsenal and shapes the characters' images through new

linguistic constructions and strategies. The animated film «Mavka. The Forest Song» became an important cultural phenomenon combining Ukrainian motifs with innovative linguistic solutions. Language creativity in the animated film «Mavka. The Forest Song» is realized through rethinking and modification of traditional idioms, creation of occasionalisms, and use of slang allowing to convey the atmosphere of a mythical world and at the same time to preserve the living, colloquial Ukrainian language, close to the modern viewer.

Key words: animated film, «Mavka. The Forest Song», language creativity, modification of idiom, occasionalism, slang.

Постановка проблеми. У сучасному медіапросторі аудіовізуальні медіа займають важливу роль, особливо у розвитку дитячої культури та мовлення. Швидкий розвиток мультимедійних технологій та зростання популярності іноземних контентів ставлять перед вітчизняними культурними продуктами нові завдання: не тільки розважати, але й зберігати та популяризувати національну мову й національну культуру. Анімаційні фільми як потужний засіб комунікації можуть бути використані для формування у дітей позитивного ставлення до рідної мови та культури, розвиваючи в них інтерес до національних традицій і особливостей рідної мови. Через яскраві та креативні діалоги, використання гумору та оригінальних виразів, анімаційний фільм може зацікавити дітей і створити позитивне ставлення до української мови, допомагаючи їм не лише розвивати навички мовлення рідною мовою, а й закріплювати культурні знання, що відображають національну ідентичність.

Анімаційний фільм «Мавка. Лісова пісня», що вийшов на великі екрани у 2023 році, має велике значення для України, оскільки сприяє збереженню національної ідентичності та популяризації української культури серед молоді. Поєднуючи українську міфологію та сучасні технології анімації, передаючи важливі культурні цінності та традиції, цей анімаційний фільм допомагає популяризувати українську мову, що має особливу роль у збереженні національної спадщини. Використання рідної мови в таких великих проєктах дозволяє закріпити її статус та зацікавити нові покоління. Цей аудіовізуальний продукт стає не лише важливим культурним явищем в Україні, а й представником української спадщини на міжнародній арені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні десятиліття анімаційні фільми нерідко ставали об'єктом досліджень. Зокрема, Дж. Ленбург [1] розглядав загальну історію анімації, у той час, як К. Д. Мараховська й Т. І. Уварова [2] сконцентрували увагу на історичному розвитку української анімації та її особливостях. У. Моріц [3] розглядав анімаційні фільми як експериментальну й авангардну форму мистецтва. Б. М. Крижанівський [4] досліджував технологічні та художні принципи мультиплікації, тоді як Д. В. Стеценко [5] аналізувала лексичні особливості анімаційного дискурсу, розглядаючи його емоційний та когнітивний вплив, а в роботах А. Горчевич [6; 7] вивчалися конкретні мовні особливості персонажів, такі як евфемізми, жаргонізми та змішання стилів.

Мовну креативність науковці також розглядали у різних аспектах. Так, А. Поуп [8] досліджував історію, теорію та практику креативності, наголошуючи на творчому використанні мовного матеріалу; Е. П. Торренс [9] вивчав творче мислення та його вплив на інтелектуальний розвиток суспільства; М. Ілляхова [10] досліджувала поняття креативності та її роль у пошуку нових рішень і самопрезентації. Педагогічні аспекти мовної креативності розглядає Е. М. Герасименко [11], акцентуючи увагу на розвитку мовної креативності в навчанні мови, визначаючи її як здатність комбінувати мовні ресурси. Своєю чергою, лінгвістичне дослідження мовної креативності проведено С. В. Воропай [12], яка розглядає її прояви у соціальних мережах, зокрема у Facebook.

Однак аналіз останніх досліджень і публікацій переконливо демонструє недостатній ступінь вивченості обраної теми, зокрема, необхідність вивчення мовної креативності у сучасній українській анімаційній продукції як способу зацікавити аудиторію, привернути її увагу не лише до самого продукту, а і до української культури загалом.

Мета дослідження. Пропоноване дослідження має на меті визначити ключові аспекти мовної креативності в сучасній українській дитячій аудіовізуальній продукції на прикладі анімаційного фільму «Мавка. Лісова пісня». Відповідно до мети, дослідження покликане досягти таких завдань: 1) визначити поняття анімаційного фільму та подати загальну характеристику цього виду продукції; 2) дослідити поняття мовної креативності та можливості її прояву в художніх текстах; 3) проаналізувати основні прийоми мовної креативності в анімаційному фільмі «Мавка. Лісова пісня».

Виклад основного матеріалу. Вже понад століття анімаційні фільми приваблюють не лише дітей, а й представників усіх вікових груп, підкорюючи серця цілої армії шанувальників з різних культур яскравими персонажами, створюючи приємний настрій і повертаючи глядача у дитинство широким діапазоном сюжетів [6, с. 26]. Причиною такої тривалої прихильності до анімаційних фільмів, на думку Дж. Ленбурга, є втілення фантастичного світу, який варто берегти, яким варто насолоджуватися і, головне, який варто згадувати знову і знову, незалежно від місця або часу, або від того, які зміни відбулися в реальному світі навколо нього [1, с. 1].

Мультиплікацію, чи анімаційний фільм, визначають як відображення дійсності за допомогою низки рухомих малюнків, або низки рухомих фотографій об'ємних об'єктів, змонтованих на кінострічці. Робиться це для того, щоб надати серії малюнків руху (саме слово «мультиплікація» походить від латинського *multiplicatio* і може бути перекладене як «множення», тобто, вже сама назва вказує на технологічний принцип мистецтва [4, с. 5]. Початковий матеріал для анімації й мультиплікації – не просто малюнок, а малюнок, який оживає, оскільки головне – не в малюнку, а в тому, що народжує пов'язана серія малюнків. Якщо «хоч на мить зупинити фільм – персонаж негайно “загине” і перетвориться у статичний малюнок» [2, с. 157].

Історик кіно В. Моріц розглядає анімаційні фільми як експериментальну або принципово авангардну форму вираження як у культурному, так і в лінгвістичному аспекті [3, с. 21]. Мова анімації розмовна, жива, розповідна; вона має навчальний та виховний вплив, і часто є більш складною, метафоричною, ніж може здаватися на перший погляд. Кожен анімаційний фільм несе в собі інформацію, яка міститься у візуальному образі персонажів або в їх діях. Інформація може бути емоційною і містити раціональні та когнітивні елементи [5, с. 66].

Автори та сценаристи ретельно обирають теми своїх фільмів і подають мовлення персонажів у дуже оригінальний, пишний і «показовий» спосіб [7, с. 75]. Для цього специфічного типу мовлення характерне використання різних стилів мови з досить частим використанням елементів жаргону або навіть вульгарного мовлення, а їх змішання є його невід'ємною частиною, маючи подекуди навмисно жартівливий або іноді саркастичний характер [6, с. 27].

Саме тому мовна креативність є невід'ємною складовою анімаційних фільмів. Креативність як ментальний та культурний феномен довгий час була предметом міждисциплінарних досліджень, входячи до кола інтересів представників різних дисциплін (психологія, соціокультурологія та антропологія). Тому це поняття можна вважати відносно новим у лінгвістичних розвідках [12, с. 7]. Креативність розуміється як цілеспрямована, прагматична активність особистості, яка спрямована на пошук ефективних шляхів вирішення життєво-професійних проблем, що характеризується створенням нових і оригінальних ідей, результатом яких є інновація та самопрезентація. З огляду на це одним з ключових компонентів креативності є прагматичність, тобто розуміння того що саме необхідно створювати, навіщо це створювати, для кого це створювати і яким є бажаний результат [10, с. 99].

У лінгвістиці креативність, в сенсі мовної творчості, сприймається дещо по-іншому ніж у загальноприйнятому сенсі. Із позиції цієї науки, креативність багато в чому зводиться до продуктивності: тобто на скільки саме можна використовувати усталені абстрактні мовленнєві схеми для створення нових висловлювань [11, с. 83]. Однак, враховуючи прагматичність креативності як діяльності особистості, доцільно розуміти мовну креативність як процес творення мовцем необмеженої кількості нових продуктів образного характеру шляхом використання

обмеженої кількості вже існуючих мовних ресурсів [8, с. 10], тобто, можливість творчо перформатувати існуючий мовний матеріал задля задоволення конкретної комунікативної мети [12, с. 9]. Мовна креативність виявляється через певні засоби і прийоми, які «культивують мисленєво-мовленєву свободу сучасних людей, збагачують їхні знання, розвивають уподобання, розширюють наявні асоціації та сприяють загальній інтелектуалізації суспільства» [9, с. 28].

Український анімаційний фільм «Мавка. Лісова пісня» від студії Animagrad (FILM.UA) став одним з найуспішніших міжнародних релізів незалежної анімації 2023 року. Це – перший український анімаційний фільм, який вийшов у надширокий світовий кінопрокат: мультфільм побачили на великих екранах в 148 країнах, а загальні касові збори сягнули позначки в понад 20 мільйонів доларів. Душа Лісу заговорила 32 мовами, а в Україні до створення «Всесвіту Мавки» долучилося щонайменше 30 національних брендів [13].

В анімаційному фільмі «Мавка. Лісова пісня» близьким та привабливим для глядача є не лише світ легенд, а й аудіокомпонент. Так, мовлення персонажів адаптоване до сучасної аудиторії, зокрема молоді. Для озвучення головних героїв залучено відомих українських артистів, що підвищує впізнаваність та привабливість фільму для глядачів. Наприклад, роль Мавки виконала акторка Наталка Денисенко, а Лукашем став співак Артем Пивоваров. Таке залучення популярних особистостей не лише підвищує інтерес до фільму, але й сприяє кращому сприйняттю мовлення персонажів молодією аудиторією. Використання сучасної лексики та інтонацій, притаманних молодіжному середовищу, робить діалоги більш природними та доступними для глядачів [13].

Практичний аналіз специфіки мовлення персонажів в анімаційному фільмі «Мавка. Лісова пісня» дозволив виявити низку ключових прийомів мовної креативності авторів тексту, які роблять цей анімаційний фільм більш привабливим для сучасного юного глядача.

У першу чергу це – використання переосмислених ідіоматичних виразів, які є впізнаваними для глядача, але через несподівану форму або контекст використання створюють комічний ефект. Наприклад: Гук: *Братику, ти куди? Корінці склеїти хочеш?* Лукаш: *Хай загину, та я маю її врятувати* [14, 01:24:30–01:24:33]. У цьому випадку персонаж Гук, який взагалі є одним із найбільш строкатих носіїв мовної креативності, трансформує загальномовну ідіому *склеїти ласти* «померти», те саме, що «зіграти в ящик» (коли людину ховають, то руки (вони ж ласти) акуратно складають на грудях («склеюють»)) [15]. Оскільки Гук – дух лісовий, то він замінює *ласти* на *корінці*, що ближче до його розуміння, однак ідіома залишається впізнаваною, а сама заміна змушує глядача посміхнутися із самого світобачення цього лісового духу, який свої знання застосовує до людини, в якій, очевидно, жодних корінців немає.

Окрему увагу привертає і спосіб вигаданих істот ідіоматично лягати, наприклад: Гук: *Що? І не мрій, жук мене точи! Не буде, не буде, не буде цього!* [14, 00:29:15–00:29:18]. Вираз *жук мене точи* схожий на українське *вдар мене грім*, що вживається як заприсягання у правдивості своїх слів, запевнення в чому-небудь [15]. У цьому випадку ідіома трансформована повністю та не зберегла лексичної близькості до вихідної ідіоми, однак вона є впізнаваною за граматичною структурою та загальним значенням для персонажа: якщо для людини небезпечним є грім, то для деревини – жуки.

Наступним характерним проявом мовної креативності в цьому анімаційному фільмі є досить широке розповсюдження оказіональної лексики, припустимої лише в контексті сюжету цього фільму. Наприклад, через давню ворожнечу людей та лісових істот останні іменують людей *людовиськами*: Гук: *О-о-о! Людовисько! Я пригляну за ним. Поклич русалок* [14, 00:23:48–00:23:50]. *Людовисько* є похідним від *людина* + *чудовисько*, що акцентує увагу глядача на тому, що залежно від куту сприйняття чудовиськами можуть вважатися не лише міфічні істоти, а будь-які істоти, що приносять шкоду іншим.

Окрім того, в анімаційному фільмі «Мавка. Лісова пісня» розповсюджені елементи сленгу, такі як *ульотний* «неймовірний, чудовий» [15]: Гук: *Спокундра! Гук – доктор ульотних наук згоден стати хранителем* [14, 00:16:52–00:16:55]. У цьому ж випадку *спокундра* «спокійно»

[15] вже тяжіє до жаргону, що також може звеселити юну аудиторію, особливо стилістичною недоцільністю, використовуючись у контексті анімаційного фільму про українську міфологію.

Окремі комічні евфемізми можуть мати розважальний характер, як у наступному прикладі: Мавка: *Гуку, та ти літати вмієш! Оце так новина!* Гук: *Я, люба, той, хто й сонце осідлає! Тільки нігугу Лісовику, скаже, я головою лелекнувся* [14, 00:05:25–00:05:30]. У цьому випадку *нігугу* (пор. *нічичирк*) та *лелекнувся* (пор. *вдарився* у значенні «лишився розуму»). У цьому випадку глядач чує живу, не «нудну» українську мову та може відчувати дивакуватість персонажів, які так говорять.

Таким чином, мовна креативність в анімаційному фільмі «Мавка. Лісова пісня» робить його привабливим для молодшої аудиторії. Виявлені прийоми, такі як модифікація ідіом, використання okazionalnoї лексики та елементів сленгу, поєднуються з атмосферою фентезі та української міфології. Вони не лише створюють комічний ефект, але й дають глядачеві можливість по-новому поглянути на мову, що особливо важливо для дітей, адже такий підхід сприяє розвитку уяви та розуміння гри слів. Крім того, використання вигаданих виразів і специфічних термінів додає фільму особливої легкості та чарівності, що викликає позитивні емоції у юного глядача та відповідає казковій атмосфері анімаційного фільму.

Висновки. Анімаційні фільми завдяки своїй здатності залучати представників різних вікових груп виконують не лише розважальну, але й культурно-виховну функцію. Вони активно використовують мовну креативність, що проявляється через застосування метафор, жаргонізмів та гумору, сприяючи розвитку мовлення дітей. Таким чином, анімація стає інструментом, що забезпечує передачу як культурних цінностей, так і мовних норм, водночас створюючи позитивне ставлення до рідної мови. Мовна креативність, що є важливою складовою анімаційного дискурсу, характеризується використанням нових мовних конструкцій і стратегій, які відповідають прагматичним цілям комунікації. Вона не лише збагачує мовний арсенал, а й формує образи персонажів через певне мовне вираження.

Анімаційний фільм «Мавка. Лісова пісня» став важливим культурним феноменом, який поєднав традиційні українські мотиви з інноваційними мовними рішеннями, що сприяло його успіху як в Україні, так і за її межами. Автори фільму, залучаючи популярних артистів для озвучення головних персонажів, зробили мовлення героїв ближчим та зрозумілішим для молодіжної аудиторії. Мовна креативність, що є невід'ємною частиною анімаційного фільму «Мавка. Лісова пісня», реалізується через численні прояви, такі як переосмислення й модифікація традиційних ідіом, створення okazionalizmів та використання сленгу. Це дозволяє передати атмосферу міфічного світу, зберігаючи при цьому живу, розмовну українську мову, яка є близькою і зрозумілою для сучасного глядача. Такий підхід не лише сприяє кращому сприйняттю фільму, але й підвищує культурну значимість анімації, інтегруючи особливості сучасної української мови в контекст національної міфології.

Проведене дослідження демонструє широкі перспективи для подальших розвідок. Зокрема, перспективним напрямом подальшого дослідження вбачається більш ґрунтовний аналіз специфіки використання в анімаційній продукції модифікованих ідіом, дослідження їх типології та функцій. Окрім того, доцільно прослідкувати особливості творення okazionalnoї лексики в україномовній анімації та українських перекладах англomовних анімаційних фільмів та, таким чином, виявити сучасні тенденції озвучування аудіовізуальної продукції в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Lenburg J. The Encyclopaedia of Animated Cartoons. New York: VB Hermitage, 2009. 704 p.
2. Мараховська К. Д., Уварова Т. І. Феномен української анімації: історичний контекст. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019. № 31. С. 157–160.
3. Moritz W. Some observations on non-objective and non-linear animation. *Canemaker*. 1988. Vol. 2. P. 21.

4. Крижанівський Б. М. Мистецтво мультиплікації. Київ: Радянська школа, 1981. 118 с.
5. Стеценко Д. В. Лексичні особливості анімаційного дискурсу. *Актуальні питання сучасної філології*. 2014. С. 65–70.
6. Gorčević A., Dazdarević S., Zoranić A. L. Investigation of animated film blends in English discourse. *Facta Universitatis. Series: Linguistics and Literature*. 2016. Vol. 14, No 1. P. 25–40.
7. Gorčević A. Euphemisms in Animated Films. *Proceedings of the 3rd International Conference on Foreign Language*. Sarajevo: FLATAL, 2013. P. 75.
8. Pope R. Creativity: Theory, History, Practice. New York : Routledge, 2005. 302 p.
9. Torrance E. P. Guiding Creative Talent. Englewoodcliffs, N.Y.: Prentice-Hall, 1962. 360 p.
10. Ілляхова М. Креативність і творчість: дефініції понять. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. № 23. Т. 2. С. 95–100.
11. Herasymenko E. M. The Linguistic Creativity Development in Language Teaching. *Інновації та традиції у мовній підготовці іноземних студентів*: матеріали міжнар. наук.-практ. семінару, 6 груд. 2019 р. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2019. С. 83–87.
12. Воропай С. В. Лінгвістична креативність та її реалізація у мові користувачів соціальних мереж (на прикладі соціальної мережі Фейсбук). *Філологічні трактати*. 2014. № 4. Т. 8. С. 7–13.
13. Мавка.UA. URL: <https://mavka.ua/uk/news/text/329-686ab3> (дата звернення: 15.01.2025).
14. Мавка. Лісова пісня. Реж. О. Рубан, О. Маламуж; прод. І. Костюк, Є. Олесов, А. Єлісєєва. Animagrad, Film.UA Group, 2023. 99 хв.
15. MySlovo. URL: <https://myslovo.com/> (дата звернення: 15.01.2025).